کۆمەڵەی ژ.ک و کۆماری کوردستان

له کتێبی کاروانی خه یاڵی خالیداغای حیسامی دا

تاهیر عەلیار

هاوینی ساڵی ١٣٢٠ ی هه تاوی واته له پشووی مەکتەب دا بوو که فرۆکه کانی رووسیا مهابادیان بۆمباران کرد و دوای ئه وه ش هێزه کانی رووسیا هاتنه ئێرانه وه ئیتر وڵاتی ئێمه که ده سەڵاتی میری تێدا نه مابوو ، بوو به خان خانی وکەس به که س نه بوو هه رکه س ده سه ڵاتی زۆر با حوکمی ده کرد و خۆی به سەر دەروجیران دا ده سه پاند لەو پشێوێنیه دا کار و باری وڵات هەر له هەموو روویه که وه له گرێژەنه چووبوو له گەڵ ئەوانیش دەرس خوێندن و خوێندکاری له بەر ئەوه ئیتر منیان نه ناردەوه شار بۆ خوێندن و هەر ئه وه ش ئاواتی خۆم بوو . هێزه کانی حکوومه ت ئەوکاته له وڵاتی ئێمه زۆرشپرزه کران و ئەو چه کانەی پێیان بوو لێیان وەرگرتن و له زۆر شوێن هەر بەوەنده شیان لێ نه گەڕان لەو سەروبەنده دا ناردیان تفه نگێکی بڕ نەوی درێژیان بۆ من کڕی به سێ سەد و چل تمه ن که له بیرمه له جیاتی قایش به نێکی تێ خرابوو ئیتر لەو رۆژەوه باسی خوێندن و مەدرەسه هەر نەما جا چ له وه خۆشتره گەنج بێ و تفه نگ و ئەسپ و تاجیت هه بێ و راوه کەروێشک هه بێ وکەس بەرگریت نه کا و وڵاتیش که س به که س نەبێ.

ئەوکاته ی مهاباد بۆمباران کرا ژماره یەک له دانیشتوانی شاره که چوونه دەرەوه و ماوه یەک له دەرەوەی شار دا مانەوه بۆ ئەوه که بزانن وەزع به کوێ ده گا و دوای ئه وه که هێمنی پەیدا بۆوه گه ڕانەوه بۆ سەر شوێن وکار وکاسبی خۆیان بێ ئه وه که ده سەڵاتێک بۆ بەڕێوه بردنی یا سا و پاراستنی شاره که هه بێ له ده سه ڵاتی سەرۆک عەشیره ته کان زیاتر که به نوێنه رایەتی حکوومەت ده هاتن حوکمی شارەکانیان دەکرد وەک عەلیاغای ئەمیر ئه سعەد له مهاباد وکاعەلی پیرۆتاغای قەرەقشلاغ فەرمانداری میاندواو که هەردووکیان له هۆزی دێبوکری و له تیرەی مارفاغابوون.

نزیکه ی چوار ساڵ لەو مەڵبه نده نه میری ده سه ڵاتی هه بوو نه هێزی رووسه کان که له وڵاتا بوون ده ستیان له کاروباری خەڵک وەردەدا له به ر ئەوه دەرفەتێک بۆ هه مووکه س هاته پێش بۆ دەربڕینی بیر و را ئه گەر ئەو بیرو رایه نه ته وه ییش بایه چونکه پێش ئەوکاته چ سه رده می رەزاخان و چ سەرده می پاشایه تی کورەکەی خەڵک به تایبەتی گەلی کورد له بەر زۆر و ستەم و دەست به سەری به هیچ جۆر ماوەی دەربڕینی هه ستی نه ته وایه تی یان بیر کردنەوه له و جۆره شتانه یان نەبوو. هاتووچۆ و تێکەڵاویی خەڵک و ئازادی به یان و سه ر به ستی و بێ

ترسی له گفتووگۆدا هه مووجۆره باسێکی ده هێنا گۆڕێ رۆشن بیر و گەوره پیاو و شارەزاکان وا ئه بوو له میرەکورده کانی وەک : شێخ سه عیدی پیران ، سمایل خانی سمکۆ ، شێخ مه حموودی نه مرئه دوان که ده توانم بڵێم هه تا ئەوکاته ئەو گه نجانەی له ته مەنی من یان باوخۆشتریش بوون ئەو شتانەیان به گوێ نه گه یبوو له به ر ئەوه بۆیان تازه و سەرنج راکێش بوو به تایبەتی شەڕەکانی سمکۆ له گەڵ میری که ئەوکاته هێشته کۆن نه ببوو زۆرکه سی وا هه بوو خۆی به چاو دیبووی. ئەم چه شنه چیرۆک و به سەر هاتانه بۆ گه نجه کان زۆر هه ست بزوێنه ر بوون و تێیان ده گه یاندن که بەڵێ شتێکیش به ناوی کوردایه تی هەیه و باپیرانی ئێمه له سەر ئەو رێگه رۆیشتوون. کێ هه بوو شەڕی سمکۆی له مەحمووددکانی مهاباد بۆ بگێڕنەوه و مچورکی پێدا نه یه و دڵی گه رم نه بێ ؟ کێ هه بوو پارچه هه ڵبه ستێکی کوردی وه دەس که وێ و به گریانەوه نەی خوێنێتەوه و ده ست به دەست نەڕوا هەر چی کوڵ وکوێ سه ردەمه کانی پێشووش هه بوو ئه وکاته ده یان رشت به لام چاپه مەنی کوردی نەبوو، مه کۆیەک ، بنکه یەک، شوێنێک بۆ یەک گرتن هەروا. ئەوکەمووکوورییانه به ئاشکرا هه مووکەس لەوکاته دا هه ستی پێ دەکرد که سیش بۆ لا بردنیان هه نگاوی نه دەنا یان ئەو هەنگاوه هاوێژرابوو ئاشکرا نه ببوو نازانم بەڵام ئه وه نده‌ی دەزانم له زۆر شوێن سرته سرت وکەین و به ینه یەک هەبوو زۆربەی خەڵکیش نه یاندەزانی چیه و تەنیا ئەوانەی ئه یان زانی له یەک ئاگادار بوون و ئیشی خۆیان به نهێنی و به دڵسۆزی به ڕێوه دەبرد. له و بارەوه زۆرشت هەبوو نه دەگوترا و زۆر شت نه بوو دروست دەکرا لێک کردەوەشیان زۆر هاسان نه بوو ئه گەرکه سانێکی وا بووبن که ئەو رێکخراوه یانی کۆمه ڵەی ژ.ک بۆ په ره پێدان و به هێز بوونی خۆی پێوەندی پێیانەوه بووبێ زۆرکه سی واش هه بووکه خۆی به دوای دۆزینه وەی کلیل و چاوساغێکەوه بووکه سەرێک لەو هه ودایه هەڵکا و خۆیان بگەیه نێتێ

که من له و دەسته بووم و ئاخری ئه و گرێ یه به دەستی برایەکی خۆم کراوه که هه موو ئێواران پێکه وه بۆ گەڕان و پیاسه وەدەر ده کەوتین و به که یفی خۆمان له و شتانه دەدواین دوای به ینێک دەرکەوت که ئەو خۆی ئه ندامی کۆ مه ڵەیه و نەیهێشتووه ئێمه بزانین و پێی دەکرێ رێگه بۆ منیش پاک کاتەوه هێند له سەر ئەو باس و خواسته رۆیشتین هه تا خۆی پێشنیاری ئەوەی کرد بەو کاره هەستێ ئەو رۆژه که له سەر ئەوه پێک هاتین منیش بۆ وەرگرتنی ئەندامەتی له گەڵی بچم بۆ ئەو ناوەنده که به نهێنی بەو کاره هەڵده ستێ گوتی: سبەی هیچ دووسبەی ئێوارێ هەردووکمان دەچین. ئەو دوورۆژەش وەختیان دەگەڵ دیاری دەکەم هەرواش بوو دوای دوورۆژ ئێوارێ وەپێشم کەوت بۆ خانوویەک له سەر شەقامی شێروخورشید که ئەو شەقامه لایەکی رووباره و لایەکەی تری شاره ئەو خانووه که زۆریش بچووک نەبوو دەرگایەکی به دیوی شەقام داو دەرگایەکی تری له پشتەوه له ناو کۆڵان دا هەبوو که ئێمه لێ هاڵاینەوه بۆ ئەو دەرگایه لەو مەیدانەوه که پێی دەڵێن چوارچرا گەیشتینه ئەو خانووه به ترس و ئاوڕدانەوه و چاوەچاو چووین نەوەک کەسێک بمان بینێ که وەژوور کەوتین دیار بوو ئەویان دەناسی لەو خانووه بێ هەست و خوسته یەکێک هات و به ئەسپایی دەرگایەکی تری بۆ من کردەوه و گوتی: فەرموو ، لەو ژووره بچووکه دا که پەنجەرەیەکی به دیوی حەوشەدا هەبوو قازی محەمەد نەبێ کەسی تری لێ نەبوو که له پشت مێزێک دانیشتبوو هێندێک کاغەز و کەرەستەی تری نووسین و قورعانێکی له پێش بوو له پشت سەریشی پشته ماڵێک به دیوارەوه هەڵاوەسرابوو به گەرمی به خێری هێنام و ئەحواڵی پرسیم رەنگه ئەو روونکردنەوه پێویست بێ که بنەماڵەی ئێمه له بەر ئەوه که خزمایەتی سەبەبی مان لەگەڵ ماڵی قازیان هەبوو کیژێکی سەیفولقوزات یانی خوشکی حەمەحوسێن خان وەزیری جەنگی کۆمار له ماڵی ئیمەدابوو پێش ئەو دەمیش ناسیاویمان هەبوو . قازی محەمەد که دەزانین ئەودەم هێشتا عینوانی پێشەوای نەبوو له بارودۆخی ئەو کاته و رابردووی کورد و پێویستیەکانی چالاکی و هەڵسووڕانی ئەو کاته بەینێک قسەی کرد که ئەگەر هەموویان بنووسم پێم وایه ئەو پیشەکیه زۆر قورس دەکا دوای ئەوه هەستا سەرپێ و ئەو پشته ماڵەی له پشت سەری به دیوارەوه هەڵاوەسرابوو هەڵیداوه و لێی پرسیم دەزانی ئەو تابلۆیه چیه عەرزم کرد بەڵێ دەزانم نەخشەی کوردستانه ئەوجار له سەر وەزعی جوگرافیای کوردستانی گەوره که له خەریتەکەی ئەو دا دەگەیشتەوه سەر دەریای رەش به هەموو بەشەکانییەوه به دوور و درێژی بۆی باس کردم له تەواوی ئەو ماوه دا ئەوەنده به شارەزایی لەو مەسەلانه قسەی دەکرد که شوێنی دەکرده سەرم و وەک قوتابیەک به هەموو هۆشی خۆمەوه گوێم دەدایه. دوای ئەوه فەرمووی هیچ پرسیارێکت نییه عەرزم کرد نەخێر ئەوجار فەرمووی ئەوه بوو باری ئەوڕۆی کوردو رابردووی کوردو جوغڕافیای کورد که بۆم باس کردی جا دوای ئەو گۆڕانەی به سەر وڵات دا هاتووه ئەگەر ئێمەش به پێی توانا هەوڵی ئەوه نەدەین به رێگەی باپیرانی خۆمان دا بڕۆین رەنگه نەتەوەکەمان له داهاتوودا لێمان نەبوورێ ئەو هەوڵەش دەبێ به کۆمەڵ و له رێگەی رێکخراووسازمانەوه بێ چونکه دەستێک به تەنێ تەقەی نایه دیاره هیچ رێکخراو و سازمانێک به بێ پشتیوانی کۆمەڵ خۆی ناگرێ هەر کەس مەبەستی خزمەتی گەل بێ دەبێ پاڵ وه رێکخراوێکی نەتەوەیی بدا ئەگەر له خۆی رابینێ جا ئێستا که له هەموو شتێک روون بوویەوه من له ئیختیاری تۆدام عەرزم کرد من هاتووم ئەندامەتی وەرگرم. فەرمووی جا ئامادەگیت هەیه ؟ هەموو شتێک لێک بدەوه ئەو پەیمانه راگرتنی زۆر هاسان نییه عەرزم کرد ئەو کەسانەی بوونه ئەندام و پێیان راگیراوەچیان له من زیاتره ؟ ئەگەر ئەوەم گوت دەستی برد قورعانەکەی هێنا له بەینی من و خۆیدا دایناو فەرمووی ئەگەر حازری هەرچی من گوتم تۆش بیڵێ و به دوای ئەوەدا فەرمووی بڵێ :

به هەقی ئەو قورعانه هەتا من هەم خەیانەت به کوردستان ناکەم.

منیش ئەو سوێندەم دووپات کردەوه و دەستم به قورعانەکه دادا به دوای ئەوەشدا به سوێندەکانی تردا هات :

بڵێ به هەقی ئەو قورعانه نهێنیەکانی حیزب له هیچ هەل و مەرجێک دا نادرکێنم . بڵێ بەرژەوەندی حیزب وەپێش بەرژەوەندیی خۆم دەخەم بڵێ به بێ ئاگادریی حیزب ئەندامەتی حیزبی تر وەرناگرم بڵێ دەست و زمان و قەڵەمم بۆ خزمەتی کورد به کار دێنم بڵێ خەیانەت به هەواڵی خۆم ناکەم بڵێ فەرمانی حیزب له هەموو مەرجێک دا رادەپەڕێنم من تەواوی ئەو سوێندانەم دووپات کردەوه و دەستم به قورعانەکەدادا دیسان هەستا دەستی له دەستی نام و یەکترمان ماچ کرد و له دوای ئەوەی هێندێ ئامۆژگاری له مەڕ کاری حیزبەوه کرد له لای هاتمه دەر ئەو جاریش هەر به چاوەچاو و ئاوڕدانەو. زۆری پێ نەچوو مەلا ئەحمەدی وەتەمیش که گوندێک بوو له جیرانی خۆمان بۆ کاروباری حیزب پێوەندی پێوه کردم و باوکم ئاگای لەو ئیشەی من نەبوو .

پێویستە خوێنەری خۆشەویست بزانێ کە دامەزرێنەانی کۆمەڵەی ژ،ک ژومارەیەکی تر ڕۆشنبیر و دڵسۆزی مهاباد بوون نەک قازی محەمەد کە ناوی ئەو بەڕێزانە ئەوانەن ئەگەر چی لە هێندێک جێ داو لە زاری هێندێ کەسەوە وێک نەچوونێک لە ناوەکانیان دا هەیە بەڵام ناوی دامەزرێنەرەکان : حسێن فروهەر ، عەبدولڕەحمان زەبیحی ، عەبدولڕەحمان ئیمامی ، عەبدولقادرمودەریسی ، نەجمەدین تەوحیدی ، محەمەد نانەوازادە ، عەلی مەحموودی کە ئەو بەرێزە مودیری مەکتەبی نووسەری ئەو دێڕانە بووکاتی خوێندنم لە مهاباد ، محەمەد ئەسحابی ، عەبدولرەحمان کەیانی، سەدیق حەیدەری، قاسم قادری . هەڵبەستێکی من بە ناوی (سرود) هی هاوینی ئەو ساڵەن کە ئەتوانم بڵێم ئەو پارچە شیعرە نیوەی وشەکانی هەر کوردیش نین بەڵام لە بەر ئەوە کە یەکەمین هۆنراوەی منن کە لە تەمەنی شازدە ساڵی دا گوتوومن و یەکەم هۆنراوەی منن کە ئەوکاتە بە دەس نووس بڵاو بوونەوە و هەروەها سەرەتای خۆ ڕاهێنانی کوردایەتیمن لە گەڵ هەمووکەم و کووڕی و ناتەواویەکەیان هەر لە لام خۆشەویستن و هەر لە بەر ئەوەش دەستم تێ نەدان و هەڵیشم ناواردن چونکە ئەگەر نرخی ئەدەبیشیان نەبێ لانی کەم هەستێکی گەرم و گوڕیان تێدا بوو لە لانی بیرەوەریشەوە ئەو ڕۆژگارەم بە تەواوی دێنێتەوە بەرچاو بیجگەلەوە کە هەر ئەوەندەشم لە دەست هاتووە ئەو کاتە چ کوردییەکی تری پەتی و باشم خوێندبۆوە کە شتێکی لێ فێر بم ؟ بەڕاستی ئەورۆش کە ئەو دێڕانە دەنووسم و دەبینم کوردستانی خۆشەویست لە مەیدانی ئەدەب و زانست و هونەر دا گەورە نووسەر و بلیمەتی وەک : دوکتور ئەورەحمان حاجی مارف ، دوکتور شێرکۆ بابان ، مامۆستا محەمەد عەلی قەرەداغی ، مامۆستا محەمەدی مەلاکەریم ، دوکتور مارف خەزنەدار ، دوکتور کەماڵ مەزهەر و دەیان گەورە نووسەری هەڵکەوتووی تری وای پێگەیاندووە کە بە جارێک بە سەر هەموو لایەنەکانی ئەدەبییاتی کوردی دا زاڵن بۆم هەیە لە نووسینی خۆم دوودڵ بم هەرچەند زەمانێکی دوورودرێژیش بە سەر ئەو دەم دا تێپەریوە کە دەستم بە هیچ نووسراوێکی کوردی را نەدەگەیشت ، ئای ئەگەر وتەی ئەم بەڕێزانە لە دەروونی پڕ و ئاخندراو دیتە دەر ئای ئەگەر شیرن دەنووسن یاخوا کەس نووسراوی من و کەسانی تری وەک من لەگەڵ چەکامەی بەرزی ئەو گەورە نووسەرانە نەخاتە تای تەرازوو تا ئەو سەنگ و سووکییە هەر خۆم بیزانم خوای گەورە بیان هێڵێ بۆ خزمەتی زمانی کوردی و بۆ شانازیی من. ئەرێ تۆ بڵێی من کە لە ژیانم دا لە نەهاتی و چەرمە سەرێ بەولاوە چی ترم نەدی بە مردوویی شانس رووم تێ بکاتەوە و ئەو دیوانە بێ سەرو بەرەم ڕۆژێک لە ڕۆژان بکەوێتە بەر دەستی لێ وەکۆڵ و زانای پایە بەرزی هاوچەرخ مامۆستا مەلا عەبدولکەریمی مودەریس کە بە بیری بەرز و خامەی زێرینی خۆی دەستی تێ بگێرێ و گیانێک وەبەر دێرە سیس و مردۆڵەکانی بێنێ؟ خوایە ئەو تەمەنە درێژە بەو زانا مەزنە و ئەو بەختەوەرییە گەورە بە هێدی ڕەوا ببینی.

قسەمان لە کۆمەڵەی ژ،ک و ئەو سەردەمە بوو کە دوایی بە بۆنەی دروست بوونی کۆمارەوە لە ناو خەڵک دا بوو بە خۆشی و شایی و هەر ڕۆژە لە لایەن چینێکەوە جێژن بەرپا دەکرا و لەوەدا ئەو دەرفەتە بۆ منیش دەهاتە پێس هەڵبەستەکانم لەو جێژنانەدا بخوێنمەوە ڕۆژنامەی کوردستان کە بە بەڕێوەبەرایەتی (سیدمحمدحمیدی) لە مەهاباد دەردەچوو لە گەڵ چلۆنایەتی جێژنەکان ئەو هەڵبەستانەشی جاپ دەکرد کە بە داخەوە ئێستە ئەوهەڵبەستانە هیچیانم لە دەستدا نین بێجگە لە یەک دووپارچە کە لەم لاو ئەولا وەگیرم کەوتوونەوە ئەگەر هێزەکانی میری دوای تێکچوونی کۆمار وڵاتیان داگرتەوە لە ترسان ئەو هەڵبەستانەم کفن و دفن کرد کە ئێستە نزیکەی چل ساڵ و زیاتریش لەوکاتە تێ دەپەڕێ و دیارە هەموو لە بن عەرزی دا رزیون و هەر چەند هەوڵیشم دا ڕۆژنامەکەم لە هیچ کوێ وەدەست نەکەوتەوە کە هەڵبەستەکانی لێ بێنمەوە دەر هومێدم زۆر بە کتێبخانەی مامۆستا گیو بوو کە هەر بۆ ئەو مەبەستەش لە شۆڕشی ئەیلوول داچوومە ماڵی و ئەویش بە داخەوە دز لە کتیبخانەکەی دابوو دەگەڵ کۆنە قاقەزی تر ئەو ڕۆژنامانەشیان بردبوو لە بەر ئەوە ئەو هەڵبەستانەی لێرەدا بە دەست ئێوەی بەرێز دەگەن نیوەی هەلبەستەکانی منن کە لە دوای پەریوە بوونم بۆ کوردستانی خواروو گوتومن ئەگەر لە دوارۆژیش دا وا هەڵکەوت لەولاولەولا ئەوانی ترم وەگیر کەوتنەوە بە یاریی خوالە چاپیان دەدەم هەر ئەوەندە کاک ئیزرائیل جارێ دەست ڕاگرێ.

(وڵام) کە پارچە هەڵبەستێکی ئەوکاتەن و لەو دەفتەرەدا دەی بینن چیرۆکێکی هەیە : لە دوای پێک هاتنی کۆماری مهاباد کە لە ناوچە ئازادکراوەکان دا سەربەستی و دەسەڵات هەبوو کابرایەکی سنەیی کە لە ژێر دەسەڵاتی میری دابوون پارچە هەڵبەستێکی بەرزی نووسیبوو ناردبووی بۆ حیزب کە ئێوە خۆتان ڕزگار کردووە بەڵام لە خەمی ئیمە دا نین نازانن حاڵی ئێمە بە دەست ئەو رژێمەوە چیە ڕۆژنامەی کوردستانیش ئەو هەڵبەستانەی جاپ کردبوو لە جێژنێک دا پیشەوا قازی محەمەد ئەو ڕۆژنامەی پێدام و فەرمووی ئەگەر دەتوانی تۆش شتێک لە وڵامی ئەو دا بنووسەوە خوا پشتیوان بێ ئێمە لە هەموو

دەرفەتێک بۆ داخوازییەکەی ئەو کەڵک وەردەگرین ئەو هەڵبەستەم ئەو کاتە گوت کە وام لە بیرە هەر دێڕێک لە وڵامی دێڕێکی ئەو دایە لە ئاهەنگی جێژنی چینی خەڕازیان دا کە پیشەوا خۆی حازر بوو خوێندمەوە زۆر سەرنجی ڕاکێشا و لێی وەرگرتم و ڕۆژی دوایی ڕۆژنامە چاپی کرد .

دروست بوون و ماوەی حوکم و ڕووخانی کۆمار و باری ڕامیاری ئەو کاتەی وڵات و هەڵوێستی هێزە لاوەییەکان وبە دوای ئەو دا کوشتن و لە داردانی ژمارەیەکی زۆر لە نیشتمان پەروەران بە دەستی جەلادەکانی حەمەرەزاشا و چلۆنایەتی داگیر کردنەوەی کوردستان بە هۆی ڕژیم هەرچەند کارەساتێکە زۆر نووسراوە و بەشێک لە بیوگرافی گەلی زۆر لێکراوی کوردە نەک تەنیا هی من بەڵام لێرەش دا کورتە ئاوڕ دانەوەیەکی پێویستە بە تایبەتی ئەو بەشانەی پیوەندی یان بە بەسەرهاتی خۆمەوە هەیە. هەر پێش دروست بوون و کاتی دروست بوونیشی کۆماری مهاباد دۆستایەتی بەرەی سۆسیالیستیی گرتە پیش و ئەوەش شتێکی سروشتی بوو هەر دەبوو وابوایە چونکە هێزی داگیر کەری ڕووسیا لە ئازەربایجان دا نەک هەر مەوجوود بوون بەڵکوو خۆشیان باش دامەزراندبوو بە سوودی خۆیان بە تەواوی دەستیان لە کاروباری ئەو ناوچە وەردەدا حکومەتی ناوەندی کە لە لای خوارووش بە دەست هێزە ڕۆژاواییەکانەوە پێوە ببوو دەسەڵاتی ئەوەی نەبوو پێشگیری لە کاروباریان بکا ڕووسەکان چاویان لە نەفتی ئێران بوو کە ئەو کاتە بە دەست ئنگلیزەوە بوو جا بۆ ئەوە کە حکوومەتی ناوەندی وا لێ بکەن بۆ داوخوازییەکانیان مل ڕاکێشێ یان باشتر بڵێم ویستی خۆیانی بە سەردا بسەپێنن دەستیان کرد بە قەڵسە گێڕان لە ڕژیمی ئەو کاتە و لە تەورێز و مهاباد کۆماری تورک و کوردیان دامەزراند و پشتیان گرتن و یارمەتیان دان کە خۆیان ڕاگرن هەتا کاتی خۆی لە بەر ئەوە کوردەکان بە تەواوی پشتیان بە بەرەی ڕۆژهەلات بەستبوو هەر سەردەمی کەس بە کەسیش لە وڵات دا (ئۆف) و (ئیزم) ئاشی پێ دەگەڕا. بەرەی ڕۆژاوایان وا فرێ دابوو کە چاویان بە سینەما ئازادەکەشی هەڵ نەدەهات کە لە ناوەڕاستی شەقام دا لە مە هاباد بۆ خەڵک پانیان دەکردەوە و تێلی کارەباکەیان لێ هەڵ دەبڕین کە کەس لێی نەڕوانێ نەوەک شتێکی سەرنج ڕاکێش یان ڕوون کەرەوەی تێدابێ و وەک دەڵێن بۆ بارە لۆکە زەرەر بێ کە کۆماری مەهابادیش دامەزرا ئەو پەیوەندیانە هەتا ماوەیەک دەگەڵ بەرەی ڕۆژهەلات هەر بە هێزتر کرا و لەگەڵ پشتگیریی تر و نیشان دانی یەکیەتی هێندی لاوی خوێندەواریشیان لە وڵاتی ئیمەوە بردە ئەو دیوی دیواری (ئاسن) ڕووسیا بۆ ئەوە کە زانستێک دەگەڵ خۆیان بێننەوە ئەم وڵاتە سەرمایەدارە دواکەوتووە و خزمەتی گەلەکەی خۆیانی پێ بکەن کە یەکێک لەو لاوانە برایەکی من بوو بە ناوی حەسەن کە دەتوانم بڵێم ڕۆیشتنی ئەو لەو ڕۆژەوە ڕاستەوخۆ شوێنی لە سەر ژیانی من دانا و ئەویش شتێکی خستە سەر چەرمە سەرییەکانی ترم . تارانی ئەو کاتە لە تاووتوێی باکوور و باشووری وڵات کە هەر یەکە لە دەست بەرەیەک دابوون دەسووتا و پەیتا پەیتا سەرۆک وەزیری دەهێنا و لای دەبرد و ئالووگۆڕی پێ دەکردن هەتا دوایی (حکیم الملک) جێگای خۆی دا بە (قوام السلطنه) و ئەویش هەر دەس بەجێ لەگەڵ ڕووسەکان کەوتە وتووێژ کە بە چەشنێکی ئاشتی خوازانە لەگەڵیان پێک بێ و ئێرانیان پێ بە جێ بێڵێ ئەوە بوو کە بەڵێنی پێدان نەفتەکە بدا بەوان بەو مورجە هێزەکانی خۆیان لە ئێران بەرنە دەر بۆ ئەوە کە دەرفەتی ئەوە هەبێ لە هەموو جێ یەک و لەگەڵ ئەوان لە ئازەربایجان و کوردستانیش هەڵبژاردنی پارلمان بەڕێوە بچێ و نوێنەری هەموو جێ یەک بچێتە پارلمان جا ئەو کاتە لایحەیەک بدەن بەو پارلمانە کە قۆڵ لە سەر ئەوە بکیشێ نەفت بدەن بەوان لە جیاتی ئنگلیز کە بە قسەی خۆی هەردووک لا هەر لاوەیین و بۆ ئێران هەر دەکا یەک.

تەواریشەکانی لایەنگری گەلانی ژێر دەست و چەوساوە و بێ بەش بەو بەڵێنە هیچ و پووچە کە ئەوان نەبێ هەمووکەس دەیزانی درۆ و دۆلابە وا وەپەلە کەوتن کە کابرا گوتەنی لە جیاتی سەری وڵاغ کلکیان لغاو دەکرد ئیتر دۆستە دڵسۆزەکانی کورد و تورک و یارمەتی دەری چەند ساڵە نە دۆستیان لە بیرما نە دوژمن ئەگەر قاچێکیان هەبوو کردیان بە دو تێ یان تەقاند بۆ ناو بەهەشتەکەی خۆیان و ئێستەش کە ئیستێ یە ئاوڕیان لە کەس نەداوە. حکوومەتی ناوەندیش دوای ڕۆیشتنی وان هێزەکانی خۆی هێناوە بۆ ئازەربایجان و کوردستان کە سەرکردەی هێزەکانی کوردستان ئەفسەرێک بوو بە ناوی سەرتیپ هومایونی کە دەتوانم بڵێم ئەو هێزانە لە هیچ کوێ پێشگیرییەکی وایان لێ نەکرا بە تایبەتی لە کوردستان کە خەلکێکی زۆر و لەگەڵ ئەوانیش پێشەوا هەتا شاری میاندواو بە پێشوازیانەوە چوون و میری لە جاری هەوەڵێ خراپتر دەستی بە سەر وڵات دا گرتەوە کەلێن و قوژبن نەما ژاندارمە خۆی تێڕانەکا .

کە وڵاتیان بۆ سەقامگیر بۆوە کار بەدەستان و بەڕێوەبەرانی کۆمار و لەپێش هەموانەوە پیشەوا و سەدری قازی و سەیفی قازی لەگەل ژمارەیەکی تر گیران و دوایی لە دار دران کە نامەوێ زۆر لێی وردببمەوە کە ئەو هەویرە ئاوێ زۆر دەبا و بێ گومان

خوێنەریش هەست بەوە دەکا و دەشزانم بازدان و تێ پەڕین لەو مەسەلە گرینگە لێرە کەم و کوورییەکی گەورەیە بەڵام با هەڵم گرن بۆ جێیەکی تر ئەگەر خوا حەزکا. میری زۆری پێ نەچوو دەستی کرد بە چەک وەرگرتنەوەی خەڵک و لەوەش دا تووشی هیچ گیروگرفتێک نەهات و بێجگە لە هێزەکانی بارزان کە ئەو کاتە بە سەرکردایەتی شێخ ئەحمەد و مەلا مستەفا لە کوردستانا و لە رووی سپاییەوە پشتیوانێکی گەورە و هێزی کۆمار بوون عەشایری تر بە بێ خۆ گرتن چەکەکانیان تەسلیم کردەوە و هەر لە ماڵی ئێمە سی و یەک تفەنگیان بردە دەر کە یەکێک لەوان برنوە درێژەکەی من بوو کە ئەو جار لە جیاتی بەن قایشی تێ خرابوو بە دوای ئەویش دا هەڵبژاردنی نوێنەرەکانی پارلمان دەستی پێ کرا کاتێک مەجلیس کرایەوە هەموو نوێنەرەکانیان تێ گەیاند کە هەر کاتێک سەرەک وەزیر لایحەی نەفتی هێنایە مەجلیس لێی لە هەرادەن و بیکەنە دەرو هەرواشیان کرد بەو جۆرە رووسەکان خەڵەتان و کڵاوێکی گەورەیان لە سەر نرا قەوامیش کە ئەو بەڵێنەی پیدابوون تاوانەکەی خستە ئەستۆی نوێنەرەکانی پارلمان کە بڕیارەکەی ئەویان داوەتە دواوە و وەک کەڵاشی مام ئاشەوان لە سەر زگی خۆی هەڵگرت و لە سەر زگی ئەوانی دانا بەوجۆرە هێزی سوور پێی لە ئێران بڕا بێ ئەوەی تنۆکێکی نەفت وەگیر بکەوێ ئەگەر هەتا ئەوسەردەم نە تورکی هەبوو نە کورد ئەو جار نە تورکی هەبوو نە کورد و نە نەفت.

ئیتر تەنیا کۆسپێک لەو ناوە کە لە بەرامبەر حکوومەت دا مابوو بارزانیەکان بوون کە بە ماڵ و منداڵەوە لە هەموو شوێنی کوردەواری دا بڵاو بوون و لە هەموو گوندەکان دابەش کرابوون . پێش تێک چوونی کۆمار ئەوانەی چەکیان پێ هەڵدەگیرا زۆربەیان لە جەبهە بوون کە ئەو کاتە بەشی زۆری ئەو جەبهانەی کەوتبوونە لای سەقز بە هۆی وان ئیدارە دەکرا و زەحمەت و زۆری سپای میریش هەر لەولا بوو. مەلا مستەفا بە دەرەجەی ژنراڵیەوە سەرکردایەتی ئەو هێزانەی دەکرد حکوومەتی شا کە پێش داگیرکردنەوەی وڵات و ناردنەوەی ئەرتەش بۆ کوردەواری زەبری وانی لە جەبهەکان چێشتبوو کاتێک هیزەکانیان هاتنەوە نەیان دەویست یان نەیان دەتوانی بە زۆری و ملهوڕی داوای چەک دانان لە بارزانی بکەن لە بەر ئەوە داوایان لێ کرد بچێتە تاران بەڵکوو لە رێگەی وتووێژەوە لەو بارەوە بگەنە نە تیجەی دڵخوازی خۆیان . بارزانی لە سەفەرەکەی دا بۆ تاران نەیگوت ئێمە جەک دانانێین هەتا خۆی لە چەنگ رزگار کردن و گەیشتەوە کوردستان کە هاتەوە بە کاربە دەستانی حکوومەتی کوت : من هەر دەسەڵاتی ئەو تەنیا تفەنگەم هەیە کە بە دەست خۆمەوە ئەگەر ئەتانەوێ پێتانی ئەدەم و کەسی تریش بە قسەی من چەک دانانێ دوای ئەوە حکوومەت زانی لەو گیر و گرفتە بێ ئارەقە رزگاری نابێ و لە بەر ئەوە، هێزەکانی خۆی و عەشایری ئەو ناوەی دەنگ دا وەخۆیان کەون و بە تێگرایی بەرەنگاری بن کە ئەو بەرەنگار بوونەش لە شنۆ و لاجانەوە هەتا سەر رۆباری ئاراز بە شێوەی هەرە توند ئیدامەی هەبوو لە هەوەڵ رۆژی ئەو بڕیارەی میری دا شەڕە پارتیزانییە مێژوویەکەی بارزانی دەستی پێکرد کە لە وتارێک دا بە هەواڵانی چەکداری خۆی کوت : من دەچم بۆ مردن هەر کەس ژیانی خۆی و ماڵ و منداڵی خۆی دەوێ لەگەڵم نەیە بڕوا وەدوای ژیانی خۆی بکەوێ و لە گەڵ ئەوەش پێنسەد و سی جەکدار مردنیان لەگەڵ ئەو هەڵبژارد و ژیانیان فڕێ دا ئەولاو لەگەڵی وەری کوتن.

درێژەی هەیە